

Cannabis, gammalt problem, men ny kunskap finns

Ulric Hermansson och Peter Allebeck

Frågan om cannabis effekter på psykiska och kroppsliga funktioner har länge debatterats. I mitten av 1800-talet experimenterade ett antal intellektuella och kulturarbetare i Frankrike med cannabis och beskrev målande dess effekter. ”Missbruket av haschich rubbar på ett våldsamt sätt intellektet, överdriver dess aktivitet, eldar upp det allmänna medvetandet till en sådan grad att individen under dess inverkan kastas in i en värld fylld av fantasier, omformar på så sätt och vis hans iakttagelseförmåga, hans förmågelser och insikter” (Läkaren J-J Moreau, citerad i Nordegren och Tunving, 1984). I dokumentationen från den tiden finns redan varningsord för möjliga skadeverkningar.

I England gjorde vid förra sekelskiftet Indian Hemp Commission i USA en omfattande utredning om cannabis och dessa verkningar framförallt i den indiska kolonin. Några decennier senare kom i USA La Guardiarrapporten, som framförallt sökte utreda sambandet mellan cannabis och kriminalitet. Listan kan göras lång på utredningar och sammanställningar som gjorts för att vägleda politiker och beslutsfattare i en fråga som länge uppfattats som kontroversiell och med starka ideologiska övertoner.

Under senare år har dock en hel del ny kunskap kommit fram, om verkningsmekanismerna för cannabis i nervsystemet, och psykiska effekter, om effekter på kroppsliga funktioner, och det har även växt fram nya lovande behandlingsmodeller.

I syfte att sprida denna kunskap har under de senaste åren ett antal nationella utbildningsdagar hållits om cannabis, risker och möjliga åtgärder. Verksamheten har stötts av Mobilisering av narkotika (MOB) och Folkhälsoinstitutet (FHI). Intresset för dessa utbildningsdagar har varit mycket stort, och totalt har ca 1500 deltagare deltagit i denna utbildning. I detta temanummer har vi samlat innehållet i de presentationer som hållits under dessa utbildningar, så att kunskapen ska kunna ges större spridning. Många aktörer berörs av cannabisfrågan, inom hälso- och sjukvård, socialtjänst, fritidsverksamhet, enskilda organisationer, m fl, och efterfrågan på fakta och kunskapsunderlag i cannabisdebatten är stort.

I den europeiska debatten får man lätt uppfattningen att Sverige ensamt för en kamp mot en allmänt ”drogliberal” omvärld. Detta är dock en förenklad bild. Under senare år har flera internationella aktörer påpekat att

cannabis är ett ökande folkhälsoproblem. World Drug Report har påpekat att om trenderna fortsätter kommer cannabis att vara den tredje mest använda rekreativdrogen i världen efter alkohol och tobak, vilket idag är fallet i USA och Australien. I den senaste rapporten påtalas även att hälso-risken är underskattad och då särskilt med tanke på de nya och mer potenta cannabisberedningarna. Det tycks även finnas ett växande efterfrågan på behandling (UNIDCP, 1997, 2006).

I en ledartitel i världens främsta vetenskapliga tidskrift om beroendeproblem konstaterade Hall och Babor (2000) att cannabis måste betraktas som ett ökande folkhälsoproblem, både i Europa, USA, och i Australien. De uttrycker oro för utvecklingen, dels på grund av kunskapen om dess skadeverkningar, dels på grund av att cannabisanvändande ökar generellt i världen. I detta nummer ger Ulf Gutormsson inledningsvis en bild av cannabis konsumtionens utbredning såväl i Sverige som i övriga Europa. Diagrammen som visar skillnader i attityder och vanor bland ungdomar i olika europeiska länder väcker tankar om vad som kan förklara dessa skillnader.

Hall och Babor (2000) uttrycker även oro över att cannabisproblemet inte tas på allvar trots att det nu finns en ganska tydlig kunskap om cannabis långtidseffekter. Jan Ramström gör i sin artikel en ambitiös sammanställning över kunskapsläget. Den utgör en kondensering och viss uppdatering av en rapport som han skrivit för Folkhälsoinstitutet och som varmt kan rekommenderas (Ramström, 2004).

Det är inte bara kunskapsläget om cannabisens skadeeffekter som under senare år har ökat. Även specifik kunskap om hur den psykoaktiva substansen i cannabis, detlä-9-tetrahydrocannabinol (THC), påverkar hjärnan börjar nu bära frukt. Det hela började när den amerikanske forskaren Olds upptäckte belöningssystemet i hjärnan. Detta har sedan lett till en intensifierad forskning om hur droger påverkar hjärnan. Senare års forskning har visat att cannabis påverkar vissa receptorer i hjärnans belöningssystem. Mer om dessa fascinerande och komplicerade nyvunna kunskaper beskriver Maria Ellgren i sin artikel.

Man kan ju reflektera över varför cannabisfrågan inte har tagits mer på allvar i jämförelse med t.ex. opiatmissbruket. En trolig förklaring är att opiatmissbruk leder till högre överdödlighet än cannabismissbruk. Att opiatmissbruket oftast leder till mer omedelbara medicinska, sociala och psykologiska konsekvenser är kanske ytterligare en förklaring. Däremot tycks det numera finnas konsensus om att cannabis har mycket tydliga negativa långtidseffekter. Det har länge funnits exempel på att cannabis kan leda till en mängd olika psykiska symtom. Det är dock först under de senaste 20 åren som sambandet mellan cannabisintag och schizofreni steg för steg har förtydligats genom olika studier. En av oss (PA) redogör i en artikel för det växande vetenskapliga stödet att cannabismissbruk kan leda till senare insjuknande i schizofreni.

En viktig fråga är förstås hur man lämpligen bör behandla personer med cannabismissbruk och vilken

kunskap som behövs för att utveckla bra behandlingsprogram. Thomas Lundqvist har genom kliniska studier kunnat visa att minnet, den logiska förmågan och den språkliga förmågan riskerar att försämrans av cannabissmissbruk. Det är bland annat utifrån dessa kunskaper som han tillsammans med Dan Ericsson utvecklade ett Haschavvänjningsprogram (HAP) för kroniska haschrökare. De redogör i sin artikel om den teoretiska bakgrunden och om programmets struktur. HAP har även anpassats till ungdomar och finns nu utvärderat via Maria Ungdomsenhet i Stockholm. I Birgitta Petrells och Arne Nordbergs artikel ges en bakgrund och beskrivning av detta särskilda ungdomsprogram.

Inom Beroendecentrum i Stockholm fanns sedan mitten av 1990-talet en arbetsgrupp i cannabisfrågor vars uppgift bland annat var att lyfta upp cannabisfrågan på dagordningen inom såväl landstingen som kommunerna. Diskussionen inom arbetsgruppen liknar de resonemang som Hall och Babor (2000) redovisar. Det fanns en oro för att cannabisproblemet inte togs på allvar, att kunskap föll i glömska och att nya forskningsrön inte blev kända. Gruppen beslutade därför att genomföra ett seminarium kring cannabisfrågan. Målgruppen var främst nyckelgrupper inom kommunal socialtjänst, skola, beroendevård och psykiatri. Den första cannabiskonferensen genomfördes i Stockholm 1999 och som sedan resulterade i att det skapades ett nationellt nätverk med cannabisbehandlare. Ann-Sofie Nordenberg redogör i sin artikel för

nätverket och dess utveckling.

Även om det återstår många frågor att söka svar på vad gäller cannabis och dess risker är det ändå lätt att konstatera att vi vet tillräckligt för att lyfta fram cannabis som ett viktigt folkhälsoproblem. Situationen i Sverige är på många sätt mer gynnsam än i andra länder, därför är det desto viktigare att vi är fortsatt aktiva i den internationella debatten, och framförallt i EU. Men även för svenskt vidkommande behövs mer systematisk kunskap om hur vi förhindrar ungdomar att börja använda cannabis, och hur vi tidigt kan upptäcka och förhindra ett fortsatt missbruk. Vi hoppas att detta temanummer ska ge impulser till fortsatta insatser vad gäller såväl forskning som policy och förebyggande insatser kring cannabis.

Ulric Hermansson är med dr och socionom, och är verksam inom Beroendecentrum i Stockholm samt Karoliniska Institutet. Peter Allebeck är professor i socialmedicin vid Karoliniska institutet och avdelningschef vid Centrum för folkhälsa i Stockholms läns landsting. De båda är temaredaktörer för detta nummer.

Referenser:

- Hall, W., & Babor, T. F. (2000). Cannabis use and public health: assessing the burden. *Addiction*, 95: 85-490
- Nordengren, T., & Tunving, K. (1984). *Hasch romantik och fakta*. Borås: Prisma.
- Ramström, J. (2004). *Skador av hasch och marijuana. En genomgång av vetenskapliga studier publicerade till och med hösten 2003*. Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut.
- United Nations International Drug Control Program (UNIDCP) (1997 och 2006). www.unodc.org/unodc/en/world_drug_report.html.